

Zamieszczony tekst stanowi fragment konspektu zajęć warsztatowych prowadzonych w ramach I Ogólnopolskiej Konferencji Światlic Socjoterapeutycznych - Kochać i rozumieć, Częstochowa 2006

(...)

Tytuł : DZIKIE ŁABĘDZIE - WARTOŚĆ POŚWIĘCENIA I MILCZENIA.

Cele: Nabywanie świadomości komunikowania się za pomocą ciała

Odnajdywanie sensu poświęcania się dla własnej rodziny

Ćwiczenia w rozwiązywaniu konfliktów i wyrażaniu uczuć

Przebieg:

- Głośne przeczytanie bajki J.CH.Andersena „Dzikie łabędzie”. Zwrócenie uwagi na milczenie siostry. Co dało jej to milczenie, czy miało jakąś wartość? Jaką? Jak Wam się wydaje, czy siostra mogła dużo informacji przekazać bez możliwości mówienia?

- Ćwiczenie wstępne. Losowanie karteczek z hasłami, które za pomocą gestu, ruchu ciała, mimiki trzeba przekazać innym uczestnikom w grupie. KTÓRA GODZINA ? CZY WIDZIAŁEŚ TUTAJ MAŁEGO PIESKA? GDZIE JEST DWORZEC? WITAJ! ZMYKAJ! CZY MOGĘ PROSIĆ DO TAŃCA? ŁADNA DZISIAJ POGODA / ALE DESZCZ / MASZ PIĘKNĄ BLUZKĘ/ O ! ZNALAZŁAM 1 GROSZ NA SZCZĘŚCIE! / ALE TO KWAŚNE!/ ALE TO PYSZNE.../UGRYZŁA MNIE MRÓWKA!/ WIEJE BARDZO SILNY WIATR/ O! PRZEPRASZAM/

- Uczestnicy sami wymyślają i pokazują za pomocą gestu i miny swoje przekazy.

- Co to jest pantomima. Prezentacja zdjęć i filmu. (Marcel Marceau jako Motyl, Szczęśliwy, Miłość, Stary, Wąski, Marcel Marceau i Gilles Segal w „Pojedynku w ciemności”, scena z „Labiryntu” i „Ruchu” Henryka Tomaszewskiego, film z przedstawienia Heralda.

- Losowanie karteczek z opisem sytuacji, które dzieci próbują przedstawić za pomocą pantomimy.

Scena pocieszenia. Rodzina na spacerze . Jedno z dzieci trzyma w ręce balonik. W pewnym momencie silny podmuch wiatru porywa balonik....Dziecku, do którego należał balonik, robi się bardzo smutno.....

Rozwiązywanie konfliktu. Na dywanie rodzeństwo bawi się zabawkami. W pewnym momencie obydwójce sięgają po tą samą zabawkę....

- Przedstawianie scen. Odgadywanie znaczeń.

- Podsumowanie: bajka „Trzy życzenia”. Morał:Czasami dobrze jest pomilczeć, potem słowa nabierają większego znaczenia.

Materiały: zdjęcia i film o pantomimie

Baśń opowiada o trudach dorastania dziewczynki i wartości ponoszenia ofiar dla rodziny w zamian za późniejsze osiągnięcie pełni własnej osobowości i szczęśliwego życia. Eliza , córka królewska i jej 11 braci żyli w przepychu i szczęściu do czasu, kiedy ich ojciec poślubił złą czarownicę. Macocha oddała dziewczynkę na wychowanie obcym, biednym wieśniakom (nic o nich nie wiemy, czy byli dobrzy czy źli, zresztą nie jest to ważne w tej baśni), a chłopców zamieniła w łabędzie. Kiedy Eliza osiągnęła wiek młodzieńczy stawiała się przed swoim ojcem. Wcześniej jednak zła macocha oszpeciła ją nacierając sokiem orzecha włoskiego, kołtuniąc włosy i smarując twarz cuchnącą maścią. Uprzednie, bardziej wyrafinowane sposoby zamienienia dziewczyny w głupią, brzydką i złą nie powiodły się, ponieważ złe czary, jak wiadomo, nie mają mocy nad absolutnym dobrem, pięknem i prawdą. Do odrzucenia swojego dziecka wystarczyły jednak królowi ziemskie sposoby czarownicy i kiedy król zobaczył przed sobą czupiradło przeraził się i stwierdził, że nie może ono być jego córką. Odrzucona królewna pełna smutku snuła się po polach i błotach i rozmyślała z utęsknieniem o swoich braciach. Nie wiedziała, że jej bracia mają postać łabędzi. Kiedy ich spotkała, postanowiła przywrócić im ludzką postać. Warunkiem odczarowania było zrobienie 11 koszulek z pokrzyw i nakrycie nimi

braci. Dodatkową niezbędną ofiarą było zachowanie milczenia w trakcie wykonywania pracy. Ledwo dzieło zostało rozpoczęte, a już dziewczynę odnalazło jej szczęście i spełnienie- piękny księżę na koniu. Jednak skoro nie dokonało się to, co najważniejsze- przywrócenie braciom człowieczeństwa, nie mogła zakończyć się historia. Elizę posądzono o czary, groziło jej spalenie, ale w ostatnim momencie, pomimo braku jeszcze jednego rękawa u koszulki, udało jej się odczarować braci i uniknąć śmierci.

W sensie psychologicznym w baśni przedstawione jest dorastanie:

- odrzucenie przez ojca- konieczność opuszczenia domu i stawanie się osobą,
- rozstanie się z przeszłością- oczyszczenie- kąpiel w czystej wodzie (chrzest?),
- nabieranie sił- picie wody z bijącego źródła
- spotkanie braci, którzy są brakującymi częściami osobowości
- niebezpieczna podróż przez morze to pozbycie się resztek czarów, być może zmiana sposobu myślenia, odejście od myślenia magicznego w dorosłym życiu
- odnalezienie swojego przeznaczenia (księcia)
- tkanie koszulek czyli droga odkupienia, łączenie świadomego z nieświadomym, doskonalenie
- uwolnienie swoich braci czyli integracja osobowości. Według Junga(1976) świadomy powrót ego do jaźni, nabycie świadomości, która nie jest uwięziona

w osobistym świecie „ja”, ale uczestniczy w obszerniejszym świecie obiektywnym.

Postać Elizy i jej 11 braci tak, jak to zazwyczaj bywa w baśniach, jest jednością. Liczba 12 tj. 11+1 jest symbolem doskonałości, całości, pełni, osiągniętego celu, (Prieur, 2001) Czas poświęcony na tkanie koszulek, to czas potrzebny na dojście do doskonałości. Cierpienie, które towarzyszyło tej czynności jest uzasadnieniem konieczności znoszenia cierpienia w milczeniu dla osiągnięcia szczęścia.

W baśniach najczęściej osiągnięcie szczęścia wiąże się ze zdobyciem wymarzonego księcia. W tej baśni nagroda, urodziwy księżę, zjawia się wcześniej, kiedy trud związany wykonaniem zadania nie został ukończony. Dlaczego? Może jest to sugestia możliwości rozwoju, doskonalenia w związku.

W baśni występuje postać złej macochy –czarownicy . Postać niezwykle istotna w wielu baśniach. Postać złej macochy pozwala na rzutowanie na nią negatywnych uczuć dziecka żywionych wobec własnej matki. Rozszczepienie jednej osoby na dwie przeciwstawne postaci ma na celu zachowanie dobrego obrazu tej osoby. Typowe dla baśni rozszczepienie postaci macierzyńskiej na dobrą matkę (zwykle zmarłą) i złą macochę pozwala zachować wewnętrzny obraz matki będącej samą dobrocią – wówczas gdy rzeczywista matka okazuje się zupełnie inna, lecz także żywić gniew wobec „macochy”, nie narażając na szwank życzliwości ze strony prawdziwej matki.

W baśni pojawia się postać tajemniczej staruszki, która wskazuje Elizie miejsce pobytu jej braci zaklętych w łabędzie. Potem, kiedy dziewczynka chce przywrócić braciom ludzką postać, staruszka pojawia jej się we śnie i podaje na to sposób. Jung (1993) stwierdza, że starzec pojawia się w baśniach wtedy, kiedy bohater znajduje się w beznadziejnej sytuacji, z której uwolnić może go tylko gruntowna rozważa lub szczęśliwy pomysł. Starzec jest upersonifikowaniem wiedzy, poznania, namysłu, sprytu, intuicji.

Dużą rolę w baśni pełni woda, która występuje tu w różnych postaciach: jako woda, która zamienia się w brudną pod wpływem czarów, jako przeźroczyste lustro w którym Eliza widzi swoje brudne odbicie, jako źródło z którego pije po rytualnym obmyciu całego ciała, jako wielkie morze, które musiała pokonać. Woda jest symbolem oczyszczenia, odnowy cielesnej, psychicznej i duchowej. W europejskich wierzeniach ludowych płynąca woda, szczególnie

morska, miała splukiwać wszystkie czary. Przezroczystość stojącej wody symbolizuje kontemplację. Woda jest też uniwersalnym symbolem nieskalanością, płodności i urodzaju, źródłem samego życia. Najczystszy wodom (np. źródlanej) przypisywano cudowne właściwości lecznicze. Woda jest metaforą napoju duchowego i zbawienia. Jest również symbolem zwycięstwa pozornej słabości nad rzeczywistą siłą (woda drąży skałę). W psychologii woda symbolizuje energię nieświadomości. W legendach ludowych jeziora są lustrami oddzielającymi świat natury od świata sił nadprzyrodzonych. Woda rozumiana jest jako symbol przejścia, rzeki i morza oddzielają od siebie świat żywych i świat umarłych.

Aby baśń mogła oddziaływać na dziecko trzeba mu dać możliwość wielokrotnego wysłuchania danej historii. Zajęcia plastyczne mogą częściowo zastąpić ten wielokrotny kontakt z baśnią, ponieważ dziecko wykonując zadanie plastyczne utrwala sobie treść historii. Może potem w myślach do niej powracać. Ponadto rzeczywiste działanie jest odpowiedniejsze dla dzieci młodszych ze względu na ich ograniczoną zdolność do abstrakcyjnego myślenia.

Baśń traktuje egzystencjalne lęki i dylematy całkowicie poważnie i zawiera bezpośrednie odniesienia do nich: do potrzeby, aby być kochanym, i lęku, że się jest uważanym za kogoś pozbawionego wartości; do miłości życia i lęku przed śmiercią. Opowiadanie historii sugeruje rozwiązanie problemu, pozwala na uzyskanie koncentracji słuchacza, pobudza wyobraźnię, dzięki szczęśliwemu zakończeniu daje nadzieję i uczy optymizmu.

Czy wszystko to miało miejsce w czasie zajęć z dziećmi? Mam nadzieję, że tak. Być może najistotniejsze było to, co dzieci przyswoiły indywidualnie, co przetworzą na poziomie nieświadomym.

autor - Joanna Brzezińska

Bibliografia

- Andersen, H.Ch. (1990). *Baśnie*. Tłum. S.Beylin, J.Iwaszkiewicz. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Bettelheim, B. (1996). *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*. Warszawa: Agencja Wydawnicza Jacek Santorski & Co.
- Biederman, H. (2001). *Leksykon symboli*. Warszawa: Wydawnictwo Muza S.A.
- Bochwic, T.M. (1991). *Lęk u dziecka*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.
- Erikson, E. (2002). *Dopełniony cykl życia*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.
- Jung, C.G. (1993). *Archetypy i symbole. Pisma wybrane*. Warszawa: Czytelnik.
- Kępiński, A. (1987). *Lęk*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.
- Marvasti, J.A. (2001). *Wykorzystywanie metafor, bajek i historyjek w psychoterapii dzieci*. W:

Kaduson, H., Schaefer, C. Zabawa w psychoterapii. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Molicka, M.(2002). Bajkoterapia. O lękach i nowej metodzie terapii. Poznań: Wydawnictwo Media Rodzina.

Prieur, J. (2001).Symbole świata, Warszawa:Wydawnictwo TOMaCO

Tresidder, J. (2001). Słownik symboli. Warszawa: Wydawnictwo RM.

Tyszkowa, M. (1978). Baśń i jej recepcja przez dzieci. W: Baśń i dziecko, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.